

הַלְבוֹת גְּרוּשִׁין פֶּרֶק יג

א. הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה לְבַעֲלָהּ, גִּרְשָׁתָנִי בְּפָנַי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וּבָאוּ אוֹתָן הָעֵדִים וְהַכְחִישוּהָ, וְאַחַר כֵּן הִלְכָה הִיא וּבַעֲלָהּ, וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי אֵינָה נֶאֱמָנָה: שְׂזוֹ הַחֲזָקָה שְׁקָרְנִית, וְרוֹצָה לְהַשְׁמִיט מִתַּחַת בַּעֲלָהּ. בָּא עַד אֶחָד, וְהָעִיד לָהּ שְׁמֵת בַּעֲלָהּ לֹא תִנָּשֵׂא, שְׁמָא הִיא שְׂכָרָה אוֹתוֹ; וְאִם נִשְׂאָתָא, לֹא תֵצֵא, שֶׁהָרִי יֵשׁ לָהּ עַד.

ב. וְכֵן אִם הָיְתָה מִלְחָמָה בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי בְּמִלְחָמָה אֵינָה נֶאֱמָנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה שְׁלוֹם בֵּינוּ לְבֵינָה: שְׁמָא תִּסְמַךְ דַּעְתָּה עַל דְּבָרִים שָׂרְבֵן לְמִיתָה וְתֹאמַר מִת כְּגוֹן שְׁנֵהֲרָגוּ הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים שֶׁהָיָה בְּאַמְצָעָן, שֶׁהָרִי הִיא אוֹמֶרֶת מֵאַחַר שְׁנֵהֲרָגוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִהְרַג בְּכָלֶלָן. לְפִיכָךְ אֵינָה נֶאֱמָנָה, וְאִפְלוּ אָמְרָה, מִת בְּמִלְחָמָה וּקְבַרְתִּיו; אֲבָל אִם אָמְרָה, מִת עַל מוֹתוֹ נֶאֱמָנָה.

ג. לֹא הַחֲזָקָה מִלְחָמָה בָּעוֹלָם, וּבָאָה וְאָמְרָה, מִלְחָמָה הָיְתָה בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וּמִת בְּמִלְחָמָה לֹא תִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִשְׂאָתָא, לֹא תֵצֵא. וְכֵן הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי תַּחַת הַמַּפְלָתָא אֵינָה נֶאֱמָנָה. וְכֵן אִם הָיָה שְׁלוֹחַ נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, וְאָמְרָה, נִשְׁכּוּ נְחָשׁ אוֹ עֶקְרָב, וּמִת אֵינָה נֶאֱמָנָה, שְׁמָא תִּסְמַךְ דַּעְתָּה עַל רַב אֲנָשִׁים שְׁמֵתוֹ כֵּךְ בְּנִשְׁיכָהּ.

ד. אָמְרָה עֲשֵׂנוּ עָלֵינוּ בֵּית, אוֹ מַעֲרָה, הוּא מִת, וְאֲנִי נִצּוֹלְתִי אֵינָה נֶאֱמָנָה: כִּשְׁם שֶׁנַּעֲשֶׂה לָהּ נֶס, כֵּךְ נַעֲשֶׂה לוֹ נֶס. הָיְתָה שְׁנַת רַעֲבוֹן וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי אֵינָה נֶאֱמָנָה; מִת וּקְבַרְתִּיו, נֶאֱמָנָה. אָמְרָה נָפְלוּ עָלֵינוּ גּוֹיִים, אוֹ לִסְטִים, הוּא נִהְרַג, וְאֲנִי נִצּוֹלְתִי נֶאֱמָנָה: שְׂאִין דֶּרֶכֶן לְהִרְגַּם הַנָּשִׁים כְּדִי שֶׁנֹּאמַר כִּשְׁם שֶׁנִּצּוֹלָה הִיא, כֵּךְ נִצּוֹל הוּא.

ה. הָיָה דָּבָר בָּעוֹלָם וּבָאָה וְאָמְרָה, מִת בַּעֲלִי נֶאֱמָנָה: שֶׁהַדָּבָר פָּשׁוּט בְּפִי כָּל אָדָם שֶׁבִּשְׁנַת הַדָּבָר, זֶה חוּזֶה וְזֶה מִת, וְאִפְשָׁר שְׂמִימוֹתוֹ בַּדָּבָר נַעֲרִים חֲזָקִים, וַיִּנָּצְלוּ הַחֲזָקִים וְהַחֲלָשִׁים; וְלִפִּי זֶה אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שְׁמָא סְמִיכָה דַּעְתָּה עַל רַב הַמֵּתִים.

ו. כִּכְר אָמְרָנוּ שְׂעִיד מִפִּי עַד, כִּשְׁר לְעֵדוֹת אִשָּׁה; בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, שֶׁשָּׁמַע מִפִּי בֶן דַּעַת שְׁמֵת פְּלוּנִי, כְּגוֹן עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה. אֲבָל אִם שָׁמַע מִפִּי שׁוֹטֵה אוֹ קֶטָן, אֵינוֹ מַעֲיֵד וְאֵין סוֹמְכִין עַל דְּבָרֵיהֶם.

ז. שָׁמַע מִן הַתִּינוּקוֹת שֶׁהָן אוֹמְרִין, עֲכָשׁוּ בָּאֲנוּ מִהַסְפֵּד פְּלוּנִי, כֵּךְ וְכֵךְ סִפְדָּנִין הָיוּ שָׁם, וּפְלוּנִי הִחֲכֵם, וּפְלוּנִי עָלָה אַחֵר מוֹתוֹ, כֵּךְ וְכֵךְ עָשׂוּ בְּמוֹתוֹ הָרִי זֶה מַעֲיֵד מִפִּיהֶן עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וּמִשְׂאִין אֶת אִשְׁתּוֹ. יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר, הִרְגָּתִי פְּלוּנִי הָרִי זֶה תִּנָּשֵׂא עַל פִּיו: שְׂאִין אָדָם מִשִּׁים עֲצָמוֹ רָשָׁע, וְהָרִי הָעִיד שְׁמֵת.

ח. כִּכְר אָמְרָנוּ שֶׁהַגּוֹי שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָמוּ, מִשְׂאִין עַל פִּיו. פִּיֶּצֶד: הָיָה הַגּוֹי מִסִּיחַ וְאוֹמֵר, אוֹי לְפְלוּנִי שְׁמֵת, כִּמָּה הָיָה נֹאֶה וְכִמָּה טוֹבָה עָשָׂה עִמִּי; אוֹ שֶׁהָיָה מִסִּיחַ וְאוֹמֵר, כִּשְׁהֵייתִי בָּא בְּדֶרֶךְ נָפַל פְּלוּנִי שֶׁהָיָה מִהֲלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֲמָנוּ וּמִת, וְתִמָּהֲנוּ לְדָבָר זֶה פִּיֶּצֶד מִת פִּתְאוֹם. וְכִיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים אֵלּוּ, שֶׁהָן מֵרָאִין שְׂאִין

כּוֹנְנָתוֹ לְהַעֲדֵיד הָרִי זֶה נֶאֱמָן. וַיִּשְׁרָאֵל שְׁשָׁמַע מִגּוֹי הַמְּסִיחַ לְפִי
תָּמוֹ, מַעֲדִיד שְׁשָׁמַע מִמֶּנּוּ; וּתְנַשֵּׂא עַל פִּיו.

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים, שְׁלֹא הִיָּתָה שָׁם אֲמַתְלָה בְּשִׁיחַת הַגּוֹי
שְׁמָא לֹא נִתְּכֹן אֵלָא לְדַבֵּר אַחֵר: כְּגֹן שְׁאֵמַר לְאַחַד, עֲשֵׂה לִי
כֵן וְכֵן שְׁלֹא אֶהְרַג אוֹתָךְ כְּדֹרֶךְ שְׁהִרְגָתִי פְּלוֹנִי אֵין זֶה מְסִיחַ לְפִי
תָּמוֹ, שְׁכּוֹנְנָתוֹ לְהַטִּיל אֵימָה עַל זֶה. וְכֵן אִם שָׁמַע מִעֶרְכָּאוֹת
שְׁלִגְוִיִּים שְׁאֵמְרוּ, הִרְגָנוּ פְּלוֹנִי אֵין נֶאֱמָנִין, שֶׁהֵן מְחַזְּקִין יְדֵי
עֲצָמָן בְּכֹזֵב כְּדִי לְהַטִּיל אֵימָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלּוּ.

י. גּוֹי שֶׁהִתְחִיל לְהַסִּיחַ לְפִי תָּמוֹ תִּחְלָה אָף עַל פִּי שְׁשָׁאֵלוֹ
אוֹתוֹ אַחֵר כֵּן, וּבִדְקוּהוּ עַד שֶׁפֶּרֶשׁ כָּל הַמֵּאֲרָע הָרִי זֶה נֶאֱמָן,
וּמְשִׁיאֵין עַל פִּיו.

יא. כָּכֵר הוֹדַעְנוּ שֶׁהָעֵד שְׁאֵמַר, שְׁמַעְתִּי שְׁמַת פְּלוֹנִי, אֶפְלוֹ
שָׁמַע מֵאִשָּׁה שְׁשָׁמְעָה מֵעֶבֶד הָרִי זֶה כְּשֶׁר לְעִדּוֹת אִשָּׁה, וּמְשִׁיאֵין
עַל פִּיו. אָבֵל אִם אָמַר הָעֵד אוֹ הָאִשָּׁה אוֹ הָעֶבֶד, מֵת פְּלוֹנִי וְאֲנִי
רְאִיתִיו שְׁמַת שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ הֵיאֵךְ רְאִיתָ, וּבַמָּה יָדַעְתָּ שְׁמַת: אִם
הָעֵיד בְּדַבֵּר בְּרוּר, נֶאֱמָן; וְאִם הָעֵיד בְּדְבָרִים שְׂרָכָן לְמִיתָה, אֵין
מְשִׁיאֵין אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁאֵין מַעֲדִידִין עַל הָאָדָם שְׁמַת אֵלָא בְּשִׁרְאוּהוּ
שְׁמַת וְדֹאֵי, וְאֵין בּוֹ סֶפֶק.

יב. כִּיּוֹצֵד: רְאוּהוּ שְׁנַפְּל לֵיָם, אֶפְלוֹ טָבַע בֵּיָם הַגְּדוֹל אֵין
מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמַת, שְׁמָא יֵצֵא בְּמָקוֹם אַחֵר; וְאִם נָפַל לְמִים
מְקַבְּצִים כְּגֹן בּוֹר אוֹ מַעְרָה, שְׁעוֹמֵד וְרוֹאֶה כָּל סְבִיבָיו, וְשָׁהָה
כְּדִי שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, וְלֹא עָלָה מַעֲדִיד עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאֵין אֶת
אִשְׁתּוֹ.

יג. וְכֵן אִם הִשְׁלִיכוּהוּ בֵּיָם, וְהִשְׁלִיכוּ מִצּוּדָה אַחֲרָיו, וְהָעֵלוֹ
מִמֶּנּוּ אֶבֶר שְׁאֵי אֶפְשָׁר שְׁיִנְטֵל אוֹתוֹ אֶבֶר מִן הַחִי, וַיִּחְיֶה הָרִי זֶה
מַעֲדִיד עָלָיו שְׁמַת, וּמְשִׁיאֵין אֶת אִשְׁתּוֹ.

יד. רְאוּהוּ שְׁנַפְּל לְגַב אֲרִיּוֹת וּנְמָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֵין מַעֲדִידִין
עָלָיו אֶפְשָׁר שְׁלֹא יֵאָכְלוּהוּ; נָפַל לַחֲפִירַת גִּחְשִׁים וְעֶקְרָבִים, אוֹ
לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ, אוֹ לְתוֹךְ יוֹרֶה רוֹתַחַת מְלֵאָה יֵין אוֹ שֶׁמֶן,
אוֹ שְׁשִׁחְטוֹ שְׁנֵי סִימָנִין אוֹ רֶב שְׁנֵי הַסִּימָנִין אֶפְלוֹ עָמַד וּבָרַח,
מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמַת: שְׁוֹדָאֵי סוּפּוֹ לָמוֹת. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה
מִדְּבָרִים שְׁאֵי אֶפְשָׁר שִׁיחִיָּה, אֵלָא יָמוֹת מִיָּד בְּזִמָּן קְרוֹב הָרִי
אֵלּוֹ מַעֲדִידִין עָלָיו.

טו. רְאוּהוּ צָלוּב, וְהָעוֹף אוֹכֵל בּוֹ אָף עַל פִּי שֶׁדְּקֹרוּהוּ אוֹ יָרוּ
בּוֹ חֲצִים, אֵינּוּ מַעֲדִיד עָלָיו שְׁמַת; וְאִם רָאוּ הָעוֹף אוֹכֵל בְּמָקוֹם
שֶׁהִנָּפֵשׁ יוֹצֵאָה בְּנִטְיָלָתוֹ, כְּגֹן מוֹחוֹ אוֹ לְבוֹ אוֹ בְּנֵי מַעְיו הָרִי
זֶה מַעֲדִידִין עָלָיו שְׁמַת.

טז. עַד אֶחָד שְׁאֵמַר, רְאִיתִיו שְׁמַת בְּמִלְחָמָה, אוֹ בְּמַפְלָת, אוֹ
שְׁטָבַע בֵּיָם הַגְּדוֹל וּמַת, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלּוֹ מִדְּבָרִים שְׂרָכָן לְמִיתָה
אִם אָמַר קְבֵרְתִּיו, נֶאֱמָן; וּתְנַשֵּׂא עַל פִּיו. וְאִם לֹא אָמַר קְבֵרְתִּיו,
לֹא תְנַשֵּׂא; וְאִם נִשְׂאָת, לֹא תֵצֵא.

יז. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁהָעֵיד לָהּ עַד אֶחָד שְׁטָבַע בְּעָלָהּ בְּמִים שְׁאֵין
לָהֶם סוּף, וְלֹא עָלָה, וְאָבַד זָכְרוֹ, וְנִשְׁתַּקַּע שְׁמוֹ הָרִי זֶה לֹא תְנַשֵּׂא
עַל עִדּוֹת זֶה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְאִם נִשְׂאָת, לֹא תֵצֵא. וְאֶפְלוֹ הִיָּה
הַגּוֹי הוּא שֶׁהִסִּיחַ לְפִי תָּמוֹ וְאֵמַר, טָבַע פְּלוֹנִי בֵּיָם, וְנִשְׂאָת עַל

פיו הרי זו לא תצא; וחכם שהורה להשיא אותה, לכתחלה מנדין אותו.

יח. מצאוהו הרוג, או מת אם פדחתו וחטמו ופרצוף פניו קימין, והפירוהו בהן שהוא פלוני מעידין עליו; ואם נטל אחד מאלו אף על פי שיש להם סימנין בגופו ובכליו, ואפלו שומה אין מעידין, שמא אחר הוא. במה דברים אמורים, שראוהו בתוך שלושה ימים אחר הריגתו, או מיתתו; אבל אחר שלושה, אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה.

יט. טבע בים, והשליכו הים ליבשה, אפלו אחר כמה ימים אם הפירו פניו וחטמו, מעידין עליו, שאינו משתנה במים, אלא אחר זמן מרבה; ואם שהה ביבשה אחר שהשלך מן הים שעות, ונתפח אין מעידין עליו, שהרי נשתנה.

כ. כשסתכלין בצורתו כדי להכירו להעיד עליו, בודקין אותו ורואין אותו, אפלו בלילה לאור היר, או לאור הלבנה. ראו אחד עומד מרחוק ואומר שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה, ולא הפירוהו הרי אלו משיאין את אשתו.

כא. בא אחד ואמר, אמרו לי בית דין, או אנשים, כשתלך למקום פלוני, אמר להם שמת יצחק בן מיכאל, ובא השליח ואמר לנו, והשליח אינו יודע מי הוא זה הואיל ואנו יודעים פלוני הידוע בשם זה, הרי אשתו מתת, ואין אומרים, שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת.

כב. יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחד, ובא הגוי והסיח לפי תמו ואמר, איש שיצא עמי מכאן מת משיאין את אשתו, ואף על פי שאין הגוי יודע אותו האיש: והוא שיאמר, קברתיו.

כג. וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום, והן אסורין בקלר, או נושאים גמלים, וכיוצא בדברים אלו, והסיח הגוי לפי תמו ואמר, שעשרה אנשים שהלכו ממקום פלוני למקום פלוני, והם נושאים כף וכף, מתו כלם, וקברנום משיאין את נשותיהן.

כד. ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני, כף וכף צורתו, וכף וכף היו סימניו אין אומרים באמדין הדעת, הוא פלוני, עד שיעיד העד שהוא פלוני, ויכיר שמו ושם עירו. אבל אם אמר, אחד יצא עמנו מעיר פלונית ומת מחפשין באותה העיר: אם לא יצא משם אלא הוא, תנשא אשתו.

כה. מצאו כתוב בשטר, מת איש פלוני בן פלוני, או נהרג איש פלוני, ונודע שזה כתב ישראל הרי זו תנשא אשתו; וכן מי שנשתתק, ובדקו אותו בדרך שבדקין לגטין, ונמצאת דעתו מכוננת, וכתב שמת פלוני בן פלוני סומכין על כתיבתו, ותנשא. ואין בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל משום התרת עגנה.

כו. אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה, אפלו שפחה, ועד מפי עד, ומפי הפתב, ובלא דרישה וחקירה כמו שבארנו: שלא הקפידה תורה על העדת שני עדים ושאר משפטי העדות, אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד

עַל בְּרִיּוֹ אֵלָא מְפִי הָעֵדִים וּבְעֵדוּתָן, כְּגוֹן שֶׁהָעֵידוֹ שֶׁזֶה הָרֵג זֶה,
אוֹ הַלֹּוה אֶת זֶה.

כו. אֲבָל דְּבַר שְׂאֵפֶשֶׁר לַעֲמֹד עַל בְּרִיּוֹ שְׁלֵא מְפִי הָעֵד הַזֶּה, וְאִין
הָעֵד יָכוֹל לְהַשְׁמִיט אִם אֵין הַדְּבַר אֱמֶת, כְּגוֹן זֶה שֶׁהָעֵיד שְׁמַת
פְּלוֹנִי לֹא הִקְפִּידָה תוֹרָה עָלָיו: שֶׁדְּבַר רְחוּק הוּא, שֶׁיַּעֲיֵד בּוֹ
הָעֵד בְּשֶׁקֶר. לְפִיכָךְ הִקִּילוּ חֲכָמִים בְּדְבַר זֶה, וְהֶאֱמִינוּ בּוֹ עַד
אַחַד, מְפִי שִׁפְחָה, וּמִן הַכֶּתֶב, וּבְלֹא דְרִישָׁה וַחֲקִירָה כִּדִּי שְׁלֵא
יִשְׁאַרוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲגָנוֹת.